



Evolució de les transicions

Informe 2019-2022

TERCERA PART:
LA TRANSICIÓ ECONÒMICA
PRINCIPALS TEMES I INDICADORS



Evolució de les transicions

Informe 2019-2022

TERCERA PART:

LA TRANSICIÓ ECONÒMICA

PRINCIPALS TEMES I INDICADORS

Han participat en aquest document: Celestí Alomar, Nofre Fullana, Jaume Garau, Jordi López, Margalida Mulet, Ferran Navinés, Alfonso de Oleza, Margalida Ramis, Pep Soler i Pep Valero.

Disseny i maquetació: Maria Reyero - Fundació Iniciatives del Mediterrani.

Juny 2023

Una publicació del



Prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta publicació sense autorització de l'entitat editora.



INTRODUCCIÓ	4
INDICADORS MACROECONÒMICS	7
Situació macroeconòmica després de la Covid	8
Diversificació econòmica	9
Sector immobiliari	9
Economia social	10
Capacitat inversora de la societat	10
Conclusions transició econòmica general	11
INDICADORS D'AGRICULTURA	12
Producció agrària	13
Renda agrària	14
Relleu generacional al sector agrari	14
Igualtat de gènere	14
Conclusions transició agrícola	15
INDICADORS DE TURISME	16
Càrrega turística	18
Economia del turisme	19
Impost turístic	20
Turisme i residents	21
Conclusions transició turística	22
TAULA RESUM INDICADORS ECONÒMICS	23
FONTS CONSULTADES	24



INTRODUCCIÓ

A LA TRANSICIÓ ECONÒMICA

El nostre model econòmic es caracteritza pel creixement sense límits durant 60 anys del sector del turisme de masses, mentre rebaixa el pes dels altres sectors econòmics. Hem vist a les dues parts ja publicades d'aquest estudi, com el monocultiu turístic determina amplemment una mobilitat insostenible i un mercat de treball que genera feina precària i vulnerabilitat social, així com problemes greus d'accés a l'habitatge, a causa del creixement exponencial del sector immobiliari, que ja és el segon més gran en aportació al PIB.

Aquest model econòmic genera també un altíssim consum d'energia fòssil i un alt endeutament públic, ja que l'administració autonòmica no paga amb els ingressos normals les despeses necessàries per mantenir la qualitat bàsica dels serveis públics i les infraestructures. El finançament de l'Estat no és suficient malgrat la gran aportació que fa Balears a hisenda estatal. La dinàmica econòmica es repeteix després de cada crisi turística provocada per conflictes internacionals. Ara una vegada més, la sortida de la crisi mundial provocada per la COVID-19, es fa seguint el patró esmentat.

Des de la crisi de la pandèmia veiem com des de l'Administració, al sector empresarial i a la societat en general, s'ha intensificat el debat sobre la transició del model actual cap a un model sostenible amb la transformació del sector turístic i la diversificació de l'economia, el creixement de l'economia social i la sostenibilitat ambiental, però... estem de veres transicionant de model econòmic?

L'única manera per saber si estem responent de manera fiable a la pregunta anterior, és comptant amb un sistema d'indicadors que ens doni informació objectiva de si estem immersos en la transició cap a un altre model econòmic, o si en realitat repetim els cicles econòmics típics de després de cada crisi.

El Fòrum, en un intens debat intern i una feina extensa de recerca dels diferents observatoris i sistemes d'indicadors que hi ha a la nostra comunitat, hem escollit un conjunt d'indicadors sobre els quals hi ha dades oficials i que al nostre entendre són suficients per donar una resposta a la pregunta de si transicionam o no.



CAP A UN SISTEMA D'INDICADORS

PER AVALUAR LES TRANSICIONS

Per avaluar la situació actual ja no ens serveix una mirada que posi l'accent en el creixement - o no- de l'economia i de l'activitat en general. Per fer un seguiment del gran canvi en el qual estem obligats a participar, en el Fòrum llançarem fa uns mesos el projecte d'**Observatori de les Transicions**. Utilitzam la paraula "observatori" com a sinònim d'investigació en dos àmbits complementaris. Un primer consisteix a analitzar i recollir les propostes i les iniciatives que es fan a Mallorca per transicionar cap a una altre model productiu, tant des del punt de vista econòmic, com mediambiental i social. Aquesta tasca ha resultat en la recent publicació del llibre «**El futur que volem**». Un segon, que ara veu la llum, busca l'establiment d'un **sistema d'indicadors** per fer una avaluació més objectiva i quantitativa respecte a l'**evolució de temes claus** en aquestes transicions, així com per intentar determinar si estem transicionant cap a un model productiu diferent, més sostenible, o repetim els cicles anteriors.

El nostre enfocament sobre l'avaluació que cal fer, no és el mateix que el que s'usa comunament per avaluar la marxa de l'economia, consistent en saber si hi ha creixement econòmic, o pel contrari ens trobem en una situació d'estancament o recessió. El que ens interessa a nosaltres és saber **si hi ha transició o no**. De la mateixa forma, nosaltres no busquem -ni podem- analitzar tots els indicadors existents en els diferents observatoris, sinó només aquells que són més adients per veure si hi ha transició en els temes que preocupen a la ciutadania.

En la **primera part** sobre la **transició social**, consideram que l'objectiu general prioritari és fer més forta i resilient la ciutadania de Mallorca. Hem observat que l'excessiva dependència del mercat turístic crea un mercat laboral fràgil i que la pobresa extrema és encara molt important, sobretot per a les persones majors que necessiten més protecció social. Per un altre costat, dècades d'inhibició pública per a la creació d'habitatge social, la creixent compra d'habitatges per estrangers i l'augment exponencial del turisme de lloguer vacacional, han fet pujar els preus de compra i de lloguer de tal manera que fan inaccessible el dret a l'habitatge per una gran majoria de la ciutadania. Aquests temes seran els que començarem a avaluar en aquesta primera anàlisi.

A la **segona part** hem analitzat la **transició ambiental**, tractant sobretot la transició energètica, però també, i especialment en una comunitat illenca com la nostra, la transició cap a una mar sostenible. Així mateix, el transport exterior i interior és un dels altres aspectes de la transició ambiental que hem volgut analitzar.

Finalment, la **tercera part**, tracta sobre la **transició econòmica**, que per nosaltres significa anar virant cap a un model productiu més equilibrat, en el que els altres sectors econòmics guanyen pes respecte al sector turístic. Per això ens interessa veure el comportament dels sectors minoritaris, especialment el sector agroalimentari, respecte al turisme. També volem un govern amb major capacitat d'intervenció en el mercat, de manera que cal solucionar l'excés d'endeutament i el baix finançament del Govern de l'Estat, entre altres temes.

Realitzar un bon sistema d'indicadors duu temps, feina i recursos. Nosaltres ho fem d'una manera experimental i pionera, esperant que l'administració i altres entitats s'afegeixin i sumin els seus esforços en la construcció d'un sistema més ample, útil i valuós, essent aquesta iniciativa el primer pas cap a una metodologia col·lectiva i robusta d'avaluació de com encarem els reptes més rellevants de la nostra comunitat.

Com interpretar els indicadors de transició

Per interpretar l'evolució dels indicadors podem parlar de quatre dinàmiques diferents:

1. Transició no iniciada

És un escenari en que no hi ha una línia estratègica determinada o clara, però existeix una sèrie històrica de dades que preocupen socialment.

Per exemple el creixement de la població o la immigració. Creix any rere any, però no hi ha un objectiu estratègic de gestionar un límit.

2. Transició iniciada

Escenari positiu d'un o més indicadors que estan en línia amb un o diversos objectius estratègics de la transició.

Per exemple apostar per les renovables i amb indicadors com "energia renovable instal·lada". També l'estratègia de consumir menys energia elèctrica, amb indicadors com el consum d'energia elèctrica anual.

3. Estancament

Escenari estancat o amb molt poca progressivitat d'un o més indicadors que estan en línia amb un o diversos objectius estratègics de transició.

Per exemple el de la transició econòmica d'un monocultiu turístic a una economia més diversa, amb indicadors com "augment de treballadors d'agricultura".

4. Retrocés

Escenari negatiu d'un o més indicadors que havien començat positivament la transició i ara dona resultats negatius, contraris a la transició, és a dir, han retrocedit.

Per exemple l'ús de bus i trens està en augment, sobretot gràcies a la gratuïtat, però pot-ser que quan es torni a pagar (si passa) el nombre d'usuaris pot retrocedir.

Sèrie temporal seleccionada i fonts utilitzades

En aquest primer informe hem volgut abastar una visió ampla dels darrers anys, encara que ens hem centrat bàsicament en la comparativa entre el 2019, abans de la pandèmia, i el 2022, any en el qual podem dir que la crisi econòmica generada per la Covid-19 ha acabat. Això no ha estat fàcil per tots els indicadors atès el retard d'algunes fonts en publicar la informació.

Respecte a les fonts, estan citades en cada indicador i llistades a l'apartat de fonts consultades, al final de la publicació.



1. INDICADORS MACROECONÒMICS

La pandèmia encara està present en les dades macroeconòmiques més recents que són les del 2021, ja que encara no tenim les del 2022. Si les tenguéssim, seria un escenari de recuperació clara, amb relació a les magnituds del 2019. Perquè hi hagi una transició econòmica, atès que el sector turístic i l'immobiliari van menjant el terreny als altres sectors en creació de riquesa, s'ha de donar una dinàmica inversa a la que teníem, encara que sigui minsa al principi, però de manera prou robusta per encaminar una transició real. Així doncs, esperaríem que el sector turístic i l'immobiliari no cresquessin i per canvi sí que ho fessin els altres sectors.

Temes, indicadors i objectius de la transició del model econòmic general

TEMES	TRANSICIÓ ECONÒMICA	OBJECTIU DE
Evolució macroeconòmica	Producció per habitant	Augment
	Renda disponible de les llars	Augment
	Despesa mitjana de les llars	Augment
	Volum de depòsits de les Illes	Augment
	Endeutament privat	Disminució
	Endeutament públic	Disminució
	Càrrega fiscal per habitant	Manteniment
Monocultiu turístic i diversificació econòmica dels sectors principals	Pes del sector comerç transport i hostaleria	Disminució
	Pes del sector immobiliari	Disminució
	Pes del sector públic	Augment
	Pes de la construcció	Augment
	Pes del sector industrial	Augment
	Pes d'agricultura i pesca	Augment
	Pes del sector científic i tècnic	Augment

TEMES	TRANSICIÓ ECONÒMICA	OBJECTIU DE TRANSICIÓ
Economia social i petites empreses	Pes de l'economia social	Augment
	Contractació pública	Augment
	Treballadors/es en economia social	Augment
Capacitat inversora de la societat	Renda per càpita	Augment
	Deute per càpita	Disminució
	Recaptació d'imposts	Augment



Situació macroeconòmica després de la pandèmia de la COVID

Amb les dades següents, comparant el 2019 amb el 2021, veiem el gran impacte que ha tengut la crisi recent, provocant una dinàmica de recessió. La producció i la renda baixen i, per tant, també el consum. Creix també l'endeutament privat i públic, augmentant la càrrega fiscal. En canvi, augmenta molt l'estalvi, se suposa que el d'aquelles famílies més solvents.

Transició Econòmica	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2021 o 2022	Comparativa 2019-2022
Producció per habitant	Augment	PIB/ població	Anual	INE	Situació estructural	29.522	24.866	-4.656
Renda disponible de les llars	Augment	RDF/nombre de llars	Anual	INE	Millora famílies	16.918'3	14.913	-2005,3
Despesa mitjana de les llars	Augment	Despesa/nombre llars	Anual	INE	Millora famílies	33.125'7	31.177'4	-1948'3
Volum de depòsits de les Illes	Augment	% sobre PIB	Anual	lbestat i CES	Capacitat estalvi	79'37%	101'4%	22'03%
Endeutament privat	Disminució	% sobre PIB	Anual	lbestat i CES	Càrrega financera	62'3%	85'3%	23%
Endeutament públic	Disminució	% sobre PIB	Anual	lbestat i CES	Càrrega financera	26'3%	31'3%	5%
Càrrega fiscal per habitant	Manteniment	CFH/PIB per càpita	Anual	CES	Esforç fiscal	28'41%	32'6%	4'2%

Quadre 1. Situació macroeconòmica.



Diversificació econòmica dels principals sectors productius

També encara sota els efectes de la crisi econòmica, la majoria dels sectors es mostren «en procés de recuperació». Malauradament, el pes de l'agricultura i la pesca baixen, així com les activitats científiques i tècniques. L'augment del sector públic és normal dins una lògica keynesiana, mentre la baixada del comerç i l'hoteleria és a causa de les baixes xifres del turisme de l'any 2021, encara no recuperat del tot.

Transició Econòmica	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2021 o 2022	Comparativa 2019-2022
Pes del sector comerç, transport i hostaleria	Disminució	% del PIB	Anual	Ibestat	Augment de diversificació	32,60	28,90	-3,70
Pes del sector públic	Augment	% del PIB	Anual	Ibestat	Augment benestar social	13,60	15,80	2,20
Pes de la construcció	Augment	% del PIB	Anual	Ibestat	Augment de diversificació	7,2	6,90	-0,30
Pes del sector industrial	Augment	% del PIB	Anual	Ibestat	Augment de diversificació	1.791.348	1.994.082	202.734
Pes d'agricultura i pesca	Augment	% del PIB	Anual	Ibestat	Augment de diversificació	181.850	148.288	-33.562
Pes sector científic i tècnic	Augment	% del PIB	Anual	Ibestat	Augment de diversificació	2.948.407	2.312.493	-635.914

Quadre 2. Diversificació econòmica.



Sector immobiliari

Al sector l'immobiliari li ha anat bé la crisi de la COVID. Han augmentat les compravendes i el percentatge d'aquelles fetes pels estrangers encara creix. El seu volum ocupa cada vegada més una bona part del PIB. Es demostra la importància estratègica que té aquest sector i el poc que està regulat, afectant de manera greu l'accés a l'habitatge per part de la comunitat local amb menys poder adquisitiu.

Transició Econòmica	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2021 o 2022	Comparativa 2019-2022
Pes del sector immobiliari	Disminució	% del PIB	Anual	Ibestat	Augment de diversificació	13,60	15,10	1,50
Activitat immobiliària a Balears	Disminució	Operacions compravendes registrades	Trimestral	Registradors propietat	Augment de diversificació	13.981	17.826	3.845
Activitat feta per estrangers	Disminució	sobre el total	Trimestral	Registradors propietat	Augment de diversificació	22,70	34,30	11,60

Quadre 3. Sector immobiliari.

Tot i que es podria pensar que l'economia social creixeria notablement per la crisi de la pandèmia, no ha estat així. Més aviat, el seu creixement respecte del 2019 ha estat pràcticament estancat, amb una molt lleugera millora tant en el seu pes, com en la contractació pública i el nombre de treballadors.

Transició Econòmica	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2021 o 2022	Comparativa 2019-2022
Pes de l'economia social	Augment	% d'empreses d'economia social sobre el total d'empreses	Anual	Ibestat/CES	Augment del benestar social	1,94	2,10	0,16
Contractació pública	Augment	% imports reservats adjudicats sobre el total	Anual	Govern Transparència/ REAS Balears	Augment de la resiliència	0,20%	0,25%	0,05%
Treballadors/es en economia social	Augment	Nº de persones treballadores a cooperatives i altres associacions	Anual	Ibestat/CES	Augment del benestar social	14.075	14.220	145

Quadre 4. Economia social.


Capacitat inversora de la societat

Com es veu, la capacitat inversora de la societat Balear ha baixat a causa de la baixada de la renda, pujada del deute i una recaptació insuficient per les necessitats de la nostra transició.

Transició Econòmica	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2021 o 2022	Comparativa 2019-2022
Renda per càpita	Augment	PIB per càpita	Anual	Ibestat/Conselleria	Augment del benestar social	28.325	27.508	-817
Deute per càpita	Disminució	% del PIB	Anual	Ibestat/Conselleria	Més ingressos	26,10	26,60	0,50
Recaptació d'imposts	Augment	Execució d'imposts directes i indirectes en milers d'euros	Anual	Conselleria d'Hisenda	Resiliència	26.273	23.730	-2.543

Quadre 5. Capacitat inversora.

CONCLUSIONS

SOBRE LA TRANSICIÓ DE MODEL ECONÒMIC GENERAL

Després de la crisi de la Covid, que ha afectat a tota la societat i les seves idees sobre el model econòmic, el monocultiu turístic amb el suport immobiliari continua liderant el creixement i la recuperació sense beneficis aparents entre els altres sectors. No hi ha diversificació, l'economia social no creix i augmenta l'endeutament públic per atendre les necessitats socials. Les inversions estatals a través dels fons europeus encara no es noten al 2021.

Sembla doncs que no estem immersos en la transició cap a un altre model econòmic, sinó que més aviat repetim els cicles econòmics típics de després de cada crisi.



2. INDICADORS D'AGRICULTURA

L'activitat agrària té un pes molt baix en el PIB de la nostra comunitat, ja que suposa manco d'un 1% del total. Es tracta d'un sector minoritari en valor econòmic, però que té una gran importància estratègica en la producció d'aliments i en el manteniment dels agro-ecosistemes, el paisatge i la cultural associada. És sector clau en la diversificació econòmica, en la mitigació i adaptació al canvi climàtic, i per assolir un major grau de resiliència i sostenibilitat del nostre territori.

Sembla que el prestigi de l'activitat agrària i de les persones que han triat aquesta professió està experimentant un repunt en els darrers anys. Primer, perquè moltes explotacions han decidit transformar el seu producte i donar-li un valor afegit, com és el cas del vi, de l'oli, els fruits secs, els embotits, formatge, entre d'altres. Segon, perquè s'està apostant per una producció de qualitat i estan proliferant, de nou, les cadenes curtes de comercialització, en les quals el pagès o pagesa pot defensar millor el seu producte. Tercer, perquè el temporal Glòria i la pandèmia van suposar un toc d'atenció per a la població local pel que fa al paper del sector primari a la nostra comunitat i la necessitat de caminar cap a un territori manco dependent de l'exterior.

Temes, indicadors i objectius de la transició agrària

TEMES	TRANSICIÓ AGRÀRIA	OBJECTIU DE TRANSICIÓ
Producció agrària	Superfície agrària	Augment
	Superfície inscrita en eco	Augment
	Proporció d'agricultura ecològica	Augment
	Operadors agrícoles totals	Augment
	Operadors eco	Augment
	Producció final en termes corrents (sector agrari)	Augment
Renda	(Valor Afegit Brut) a preus constants	Augment
	Renda agrària	Augment
Sostenibilitat	Producte local	Augment
	Joves agricultors/es	Augment
Gènere	Dones titulars d'explotacions	Augment



Producció agrària

L'anàlisi de les dades obtingudes mostra com s'està donant una tendència positiva en diferents aspectes, mentre que en d'altres continua una situació preocupant. Destaca l'increment significatiu del nombre d'explotacions agràries inscrites al registre corresponent de la Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació, amb un 24%. En canvi, cau tres punts la producció final en termes corrents, a causa de l'aturada en segons quins subsectors que va suposar la pandèmia i la mala anyada de 2021.

Pel que fa a l'aposta per una activitat agrària més respectuosa amb el medi i la salut de les persones com és la producció ecològica, des de 2019 a 2022, s'ha incrementat gairebé un 18% la superfície de cultiu inscrita en el Consell Balear de la Producció Agrària Ecològica (CBPAE). Això suposa que de cada 100 hectàrees agrícoles, més de 17 ja són ecològiques. El nombre d'operadors, és a dir productors o elaboradors inscrits, ha crescut més d'un 24% respecte a 2019.

Transició agrària	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2022	Comparativa 2019-2022
Superfície agrària	Igual	Total hectàrees agrícoles a les IB	Anual	CBPAE	Diversificació econòmica	214.402	215.960	0,73%
Superfície inscrita en eco	Augment	Hectàrees inscrites en Agricultura Ecològica a IB	Anual	CBPAE	Transició ecològica	36.586,81	43.074	17,73%
Proporció d'Agricultura Ecològica	Augment	% de superfície inscrita en Agricultura	Anual	CBPAE	Transició ecològica	14,90%	17,20%	15,43%
Total explotacions agràries	Augment	Nombre d'explotacions agràries inscrites al RIA	Anual	Conselleria d'Agricultura	Diversificació econòmica	8.077	10.012	23,96%
Operadors inscrits en eco	Augment	Nombre d'operadors inscrits en Agricultura Ecològica a IB	Anual	CBPAE	Transició ecològica	962	1.196	24,32%
Producció final en termes corrents	Disminució	PIB agrari IB	Anual	Conselleria d'Agricultura	Diversificació econòmica	207.841.244	200.591.084	-3,49%

Quadre 6. Producció agrària.



Renda agrària

La comparativa del VAB i la Renda Agrària entre els anys 2019 i 2021 treuen a la llum un increment del 14,5% i del 30%, respectivament. Això, posat en el context que es va viure al sector primari el 2020 i el 2021, és una dada a destacar, ja que suposa que s'està aconseguint trobar un valor afegit al producte local i que aquest té sortida comercial, el que deriva en una millor Renda Agrària. Per tant, s'estan fent passes perquè el sector primari tenguí una major quota de participació en la necessària diversificació econòmica.

Transició Econòmica	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2022	Comparativa 2019-2022
Valor Afegit Brut a preus de mercat	Augment	Xifra en euros	Anual	Conselleria d'Agricultura	Augment pes del sector primari en l'economia	107.937.437	123.581.219	14,49%
Renda agrària	Augment	Xifra en euros	Anual	Conselleria d'Agricultura	Diversificació econòmica	102.460.996	133.247.166	30,05%

Quadre 7. Renda agrària.



Relleu generacional del sector agrari

Si abans es posaven en valor les dades d'augment del nombre d'explotacions agràries, de la superfície inscrita en agricultura ecològica, així com de la Renda agrària, les dades referents al relleu generacional no fan pensar en un canvi de tendència. En els tres darrers anys, es manté el nombre d'explotacions agràries liderades per joves menors de 41 anys. En un sector envellit com és l'agrari, les polítiques públiques per fer-lo atractiu per als joves encara no són suficients.

Transició Econòmica	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2022	Comparativa 2019-2022
Joves agricultors/es	Igual	Titulars d'explotacions agràries que siguin joves a IB	Anual	Conselleria d'Agricultura	Diversificació econòmica	580	581	0,17%

Quadre 8. Relleu generacional.



Igualtat de gènere en el sector agrari

S'hauria de posar en relleu la xifra d'explotacions agràries liderades per dones, la qual ha tengut una del 18,5%, emperò encara són minoria en el còmput total d'explotacions. De fet, la titularitat femenina d'explotacions ha caigut un punt percentual respecte de 2019 i se situa el 2022 al 29% de les explotacions.

Transició Econòmica	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2022	Comparativa 2019-2022
Dones titulars d'explotacions	Augment	Titulars d'explotacions agràries que siguin dones a IB	Anual	Conselleria d'Agricultura	Justícia social, equitat	2.441	2.892	18,48

Quadre 9. Igualtat de gènere.

CONCLUSIONS

SOBRE LA TRANSICIÓ AGRÍCOLA

Tot i que dos dels tres anys analitzats són anys excepcionals per la pandèmia i la sequera entre altres problemàtiques específiques de cada subsector, la progressió de l'activitat agrària en els darrers temps sembla prendre un camí interessant. El creixement del nombre d'explotacions censades i la Renda Agrària és indicador que alguna cosa està canviant respecte a la tendència negativa que duia l'agricultura a la nostra comunitat en les darreres dècades. Caldrà veure l'evolució dels pròxims anys per determinar si la tendència a recuperar sector primari es consolida, i més quan les xifres de joves agricultors no s'han mogut. S'ha de continuar treballant en el relleu generacional si es pretén una agricultura de futur, i d'igual manera, s'han de desplegar polítiques públiques que avancin cap a una equitat de gènere que està lluny d'assolir-se.

El segell ecològic, per la seva banda, continua despuntant com una alternativa que agafa força, tant en producció com en elaboració, segons les dades aportades pel CBPAE. Prest es podria arribar al 25% de la superfície agrària útil que marca Farm to Fork, l'estratègia europea publicada per la Comissió l'any 2020, de cara a 2030. Aquesta és una bona notícia per a la transició ecològica de les Illes Balears.

No obstant això, l'abordatge dels reptes del sector primari és estructural i requerirà anys de reconstrucció des de la base. La incertesa que està provocant l'emergència climàtica no ajudarà. Qualsevol brot verd és benvingut.

2. INDICADORS DE TRANSICIÓ TURÍSTICA



La transició econòmica vendrà de la transició en el turisme o no vendrà. Moltes vegades es respon a les crítiques al turisme amb la frase de «tots vivim del turisme», cosa que es contradiu amb les dades del recent estudi publicat pel Govern* on el 46,7% no ha fet feina mai en el sector turístic. També hem sentit parlar de que el turisme es acceptat per tota la gent excepte una minoria que sempre protesta per tot. Idò el mateix estudi ens diu que el 29,5 % no està satisfet amb el turisme a les Illes, que pel 21% empitjora la seva qualitat de vida i que per un 52% el patrimoni cultural se'n veu perjudicat. Finalment unes dades espectaculars: A Mallorca hi ha un 69,4 % dels residents que opinen que arriben massa turistes o massa en períodes concrets de l'any. A Menorca i Pitiüses aquest percentatge augmenta fins al 74,4 % i 74,5 % respectivament.

A més d'aquestes opinions dels residents, experts de totes les disciplines, expressen que -atès que l'emergència climàtica i la demostració de la feblesa del model socioeconòmic per l'experiència de la COVID-19,- el futur passa per replantejar el model turístic actual.

Parlem de la indústria que ha protagonitzat la vida econòmica i fins i tot social en les darreres dècades i que ha permès uns certs nivells de benestar per a la majoria de la població. Aquesta indústria també ha generat molts desequilibris, tant de tipus econòmic com ecològic i social, que han estat àmpliament analitzats. La pandèmia ha deixat en evidència que jugar-nos tot a una sola carta, la del turisme, no és una aposta que ens garanteixi un futur segur, sinó ben al contrari: ens fa estar pendents d'un fil extremadament sensible a factors externs i amb dramàtiques conseqüències.

Quan parlem de jugar-nos tot a una sola carta estem parlant de dades, que corroboren i verifiquen una situació massa perillosa pera al conjunt de la població, la economia i el medi ambient de les Illes Balears.

El pes del sector turístic

Segons les dades sobre el nombre d'empreses donades d'alta a la Seguretat social recollides a IBESTAT, al tercer trimestre de 2021 a totes les Illes Balears hi ha 11.956 empreses del sector turístic, que inclou des d'hotels i restaurants fins a bars o agències de viatges. La taula següent mostra el nombre d'empreses pel sector serveis i el sector turístic pel total de les Illes Balears i per Mallorca.

Sector econòmic	Subsector	Grup	Illes Balears	Mallorca	%
Total sectors			40.787	29.717	72,9%
Sector serveis	Sector turístic	Serveis d'allotjament	63,1%	1.205	63,1%
		Serveis de menjars i begudes	70,6%	4.728	70,6%
		Transport de passatgers	59,3%	1.068	59,3%
		Altres: agències de viatge, lloguer de vehicles, activitats culturals...	1.544	1.097	71,0%
	Total sector turístic	11.956	8.098	67,7%	
	Resta de sector serveis	19.774	14.779	74,7%	
Total sector serveis			31.730	22.877	72,1%
Resta d'economia			9.057	6.840	75,5%

Amb les dades que tenim el sector turístic representa el 27% d'empreses de Mallorca i el conjunt del sector serveis representa el 77% de les empreses.

En aquest punt específic, ens centrem en la transició turística de l'illa de Mallorca, si bé és cert que l'aspecte turístic condiona tots els nivells de l'illa, sigui tant a nivell mediambiental, social o econòmic, en aquest treball ens centrarem en indicadors claus des d'una perspectiva econòmica.

Una vegada enunciat l'anterior, podem explicar els indicadors que considerem més adequats en aquest moment, òbviament amb el pas del temps anirem definint i ajustant aquests indicadors, que són els següents:

Temes, indicadors i objectius de la transició turística

TEMES	TRANSICIÓ ECONÒMICA	OBJECTIU DE TRANSICIÓ
Càrrega turística	Arribada de turistes	Disminució
	Desestacionalització	Disminució a l'estiu /Desconcentració estacional
	Index pressió humana	Disminució
	Places allotjament a Mallorca	Disminució
Economia	Euros en promoció turística. (Adm.)	Disminució
	Despesa turística anual	Augment
	Volum d'activitat turística amb treballadors/es	Disminució
ITS (ecotaxa)	Ingressos de l'impost turistic	Augment de la recaptació
	Execució de l'impost turistic	Augment de l'execució
Turisme i residents	Turisme dels residents a les Illes	Augment
	Turisme dels residents a l'estranger	Disminució
	Satisfacció dels residents amb el turisme que ens visita	Augment
	Turisme residents de les Illes en allotjaments de no mercat	Augment

L'arribada de turistes a Mallorca ha tornat a créixer el 2002 després de la crisi de la COVID. Tampoc ha millorat la desestacionalització. Per a nosaltres la transició en termes de desestacionalitzar vol dir anar baixant molt els turistes a l'estiu i si això passa de manera significativa, pujar un poc a l'hivern. L'índex de pressió humana ha tornat a pujar aquests tres anys, avançant cada vegada més cap a una situació totalment insostenible i un escenari molt mal de gestionar, ja que després de cada crisi els desitjos de canvi s'esvaeixen i el que rima és la recuperació del passat econòmic passi el que passi.

Transició turística	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2022	Comparativa 2019-2022
Arribada de turistes a Mallorca	Disminució	Núm. de turistes	Mensual	AETIB	Canvi de model turístic	16.453.697	16.475.579	21.882
Desestacionalització	Créixer hivern / Baixar estiu	Pernoctacions a hotels en agost	Mensual	INE	Canvi de model turístic	9.879.075	9.666.224	2,10%
	Créixer hivern / Baixar estiu	Pernoctacions a hotels el desembre	Mensual	INE	Canvi de model turístic	230.187	105.163	-125.024
Índex pressió humana	Disminució	Indicador de pressió humana mes agost Mallorca	Mensual i anual	IBESTAT	Projecció INE	1.465.426	1.474.021	8.595
Places allotjament a Mallorca	Disminució	Núm. de Places allotjaments	Anual	Anuari CAIB	Il·legals primer	403.560	409.075	5.515

Quadre 10. Càrrega turística.

Dades i anàlisi de la pressió humana

L'illa de Mallorca presenta, com totes les Illes Balears, un IPH amb una clara tendència a l'alça, amb una càrrega demogràfica que augmentava any rere any fins al 2020, quan es registra una disminució abrupta a causa de la crisi sanitària provocada per la COVID-19.

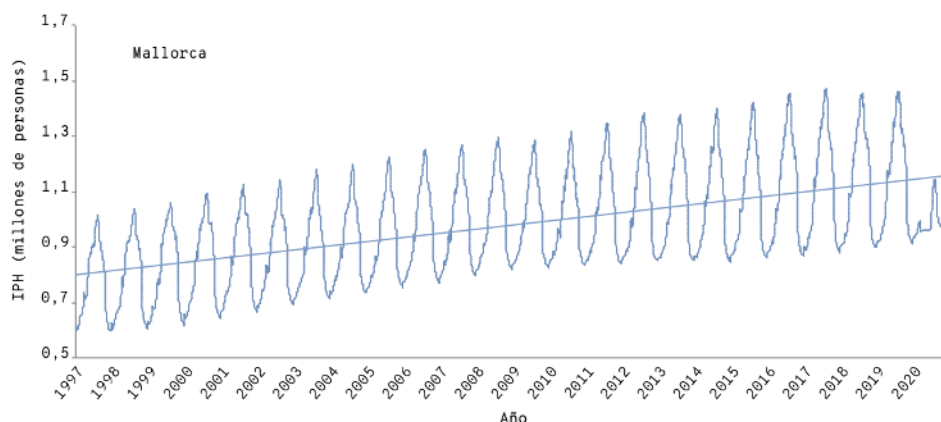


Figura 7. Evolució del indicador de pressió humana (IPH) diària desde el 1 de enero de 1997 hasta el 31 de diciembre de 2020 en la isla de Mallorca. Los datos del año 2019 son provisionales y los de 2020 son un avance, mientras que el resto son definitivos. La línea sólida representa la regresión lineal ($R^2 = 0,28$; $p < 0,0001$). FUENTE: IBESTAT.¹

Una vegada passada la Covid la pressió humana no deixa d'augmentar, fet que suposa un consum dels recursos naturals i socials de l'illa molt per sobre de les capacitats de càrrega de la mateixa.

Dades i anàlisi de les places turístiques a Mallorca

La nova Llei per a la Circularitat i la Sostenibilitat al Turisme que fou aprovada pel Consell de Govern l'any passat, declarà una moratòria de quatre anys per a nous creixements hotelers o de vacances a les Balears. La Llei encarregà als Consells Insulars que establissin un nombre màxim de creixement, que hauria de ser inferior al nombre de places amb què compta la borsa turística actualment, i els donà aquests quatre anys de termini màxim per fer-ho. En el cas de Mallorca el Consell ha eliminat la borsa que gestionava i que comptava amb 8.500 places. El Consell adopta una de les cinc esmenes proposades pel Fòrum de la Societat Civil al Decret Llei 3/2022 de mesures urgents per a la sostenibilitat i circularitat del turisme de les Balears i elimina 17.000 places turístiques de la borsa per a nous establiments.

La institució insular no només ho farà a les zones turístiques saturades, sinó que ho suspèndrà tota l'illa i s'inclourà en l'instrument urbanístic de gran importància de l'illa, com és el Pla Territorial. La modificació del Pla Territorial de Mallorca canvia les regles urbanístiques dels darrers 17 anys perquè elimina les àrees de Transició i Creixement, que són les que definien on havia de créixer qualsevol nucli urbà abans de poder fer-ho cap a una altra part. Ara, els ajuntaments no s'hauran de basar en aquestes zones prioritàries i podran decidir a quina part del poble poden edificar. Això es farà sobre la base d'uns criteris paisatgístics i ambientals marcats pel pla. D'aquesta manera, el Consell no indica els consistoris per on han de créixer, sinó que diu com ho han de fer per respectar el paisatge i lluitar contra el canvi climàtic. Això podria limitar l'especulació perquè els ajuntaments tindran més espai per triar on ampliar la trama urbana i no serà tan fàcil predir cap on ho farà.



Anàlisi de la despesa pública en promoció turística

Com podem veure en gràfic, la despesa pública en promoció turística ha augmentat considerablement respecte l'any 2019, si bé es cert que estem parlant d'anys relacionats amb la pandèmia de COVID-19, amb les conseqüències a nivell turístiques que això suposava.

Transició Turística	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2022	Comparativa 2019-2022
Promoció turística	Disminució	Despesa euros promoció turística de la CAIB	Anual	Conselleria de model econòmic. Govern Caib	Promoció transició	660.000	1.866.955	1.206.955
Despesa turística anual	Augment	Despesa total dels turistes en milions	Mensual i anual	Conselleria	Millora qualitat	12.026	12.130,70	105
Activitats turístiques amb treballadors/es	Disminució	Núm. d'empreses registrades a Balears amb treballadors/es	Anual	Ibestat	Monocultiu i diversificació	10.988	11.489	501

Quadre 11. Despesa en promoció turística.

Dades i anàlisi de la despesa dels turistes

En aquest punt, ens trobem davant d'una millora quantitativa respecte a la despesa turística anual feta pel conjunt de turistes, tant nacionals com internacionals que visiten les Illes. És una bona notícia, ja que l'augment de la despesa turística permet obtenir més recursos per fer una transició i disminuir el nombre de places. La despesa mitjana per turista del mes d'agost es va situar en 1.116,54€ a les Illes, més concretament a Mallorca va ser de 1.131,73 €, la despesa diària per turista a les Illes Balears a l'agost va ser de 161,86€, amb una taxa de variació anual del 15,79%, a Mallorca 135,73€, amb una variació anual del 33,33%.

En termes anuals, durant el passat exercici la despesa turística realitzada a l'arxipèlag va pujar fins als 17.316,4 milions d'euros, fet que suposa un increment del 4,8% respecte al 2019. Aquest import s'ha aconseguit mantenint una xifra de visitants molt propera a la de l'exercici anterior a la covid-19, cosa que reforça la tesi que l'arxipèlag ha d'apostar per créixer en qualitat i no en quantitat en aquesta matèria.

Dades i anàlisi de volum d'empreses turístiques amb treballadors/es

Caldria esperar – en una situació de transició del model econòmic, una reducció de les empreses turístiques actives registrades amb treballadors, però com podem veure en el 2019 podríem trobar 10.988 empreses relacionades amb el sector turístic i el 2022 11.489.

Transició turística	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2022	Comparativa 2019-2022
Volum d'empresa turística amb treballadors/es	Disminució	Núm. d'empreses actives registrades a Balears	Anual	lbestat	Monocultiu i diversificació	10.988	11.489	501

Quadre 12. Empreses turístiques amb treballadors/es.

Impost turístic (Ecotaxa)

La informació sobre l'economia de l'Impost turístic és poc detallada i no gaire fàcil de trobar. La informació de la qual disposam, té un caire positiu i un negatiu. El positiu és veure com a augmentat la recaptació del 2022 respecte del 2019. El negatiu és veure com el nivell d'execució del 2019 respecte dels ingressos del 2018 és molt baixa. Després del 2019 no hem trobat dades.

Transició turística	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2022	Diferència
Ingressos impost turístic	Augmentar recaptació	Volum ingressos	Anual	Agència Tributària	Resiliència	132.365.172	150.855.912,	18.490.740
Execució de l'Impost turístic	Augmentar execució	% Recaudat 2018 versus gastat 2019	2019	Web ITS	Resiliència	19%	no hi ha dades	

Quadre 13. Impost turístic.

Els residents de les illes Balears no únicament gaudim/patim els turistes que venen sinó que també fem turisme, malgrat que no se'n parli massa i no hi hagi cap estudi seriós sobre un tema tan important. Tampoc hi ha cap política clara de les administracions balears. Les xifres són espectaculars. L'any passat els illencs vàrem fer -segons lbestat- més de 4 milions de viatges (4.110.111), bastants més que el 2019 que varen ser 3.622.222.

Veim en el quadre que el nombre de residents que han optat per fer turisme a les illes són més que el 2019 i els que han anat a l'estranger son menys. Aquesta tendència positiva s'hauria de consolidar i no ser un efecte de la crisi de la COVID. Una dada interessant és que la majoria, fins a un 68%, fan turisme en allotjaments informals, no hotelers o similars.

Per un altre costat, comprovam que la satisfacció dels residents amb el turisme ha empitjorat de manera substancial en aquests darrers anys.

Transició agrària	Objectiu transició	Indicador numèric	Freqüència dades	Font	Associat a	Dades 2019	Dades 2022	Diferència
Turisme interior dels residents	Augment	% de viatges a les Illes Balears, respecte total de viatges	Anual	lbestat	Qualitat de vida	40	54	14
Turisme dels residents a l'estranger	Disminució	% de viatges a l'estranger, respecte total de viatges	Anual	lbestat	Nivell econòmic	14	12	-2
Turisme residents en allotjaments de no mercat	Augment	% d'estades en xarxes informals no de mercat	Anual	lbestat	Sostenibilitat	51	68	17
Satisfacció dels residents amb el turisme	Augment	% de satisfets a Enquesta ATIB	Bianual	Aetib	Sostenibilitat social	69,40	51,90	-18
Opinió sobre el Nombre de turistes a Mallorca	Augment	%Opinen eue hi ha massa turistes en períodes concrets de l'any	Bianual	Aetib	Sostenibilitat social	Sense dades	69,40	

Quadre 14. Turisme i residents

CONCLUSIONS

SOBRE LA TRANSICIÓ DEL MODEL TURÍSTIC

El model que domina la nostra economia s'ha fonamentat, fins ara, en un creixement constant del nombre tant de turistes com del nombre treballadors estrangers. Això produeix un increment en la pressió humana sobre el territori i els recursos primaris, com són l'aigua, l'energia i la cultura, afectant greument al medi ambient i a la qualitat de vida dels residents.

En el context actual de crisi climàtica i amb les dades que tenim a la mà, ens hem de demanar si s'està produint una transició i un canvi de model.

Com hem pogut comprovar clarament, la transició del model econòmic basat en el monocultiu turístic cap a un model econòmic més diversificat, menys dependent, més sostenible a llarg termini i més just, NO s'està complint, sinó que continua expandint-se amb alguns elements positius de diversificació com la millora del sector públic o l'industrial, així com el decreixement del sector agrari i de les activitats científiques.

Pel que fa al sector turístic, un indicador important que podria ser palanca de transició és la despesa anual turística, un fenomen que reforça la tesi que l'arxipèlag ha d'apostar per créixer en qualitat i no en quantitat en aquesta matèria però totalment insuficient per a sostenir per si mateix el canvi necessari del model productiu de les Illes.

La transició a un model més equilibrat i sostenible serà un procés llarg i continu, fonamental per garantir un futur pròsper per a l'illa i els seus habitants.

Els discursos que es fan a tots els àmbits, tant públics com privats, han de poder ser sostinguts per les dades dels indicadors clau.

Tornam a insistir en la proposta de constituir quan abans l'Observatori de les Transicions, per fer un consens entorn els indicadors que ens demostren on estem transicionant i on no ho fem.

Transició macroeconòmica		Transició agrària		Transició turística	
SITUACIÓ MACROECONÒMICA	Producció per habitant	PRODUCCIÓ AGRÀRIA	Superfície agrària	CÀRREGA TURÍSTICA	Arribada de turistes a Mallorca
	Renda disponible a les llars		Superfície inscrita en eco		Pernoctacions a hotels agost
	Despesa mitjana de les llars		Proporció d'agricultura ecològica		Pernoctacions a hotels desembre (desestacionalització)
	Volums de dipòsits de les illes		Total explotacions agràries		Índex de pressió humana
	Endeutament		Operadors inscrits en eco		Places allotjament a Mallorca
	Endeutament públic		Producció final en termes corrents		Promoció turística
	Càrrega fiscal		Valor afegit brut a preus de mercat		Despesa turística
DIVERSIFICACIÓ ECONÒMICA	Pes del sector comerç, transport i hostaleria	RENDA AGRÀRIA	Operadors inscrits en eco	ECONOMIA DEL TURISME	Activitats turístiques amb treballadors
	Pes del sector		Producció final en termes corrents		Volum d'empresa turística amb treballadors
	Pes de la construcció		Valor afegit brut a preus de mercat		Ingressos impost turístic
	Pes del sector industrial		Renda agrària		Execució impost turístic
	Pes d'agricultura i pesca		Joves agricultors/es		Turisme interior dels residents
Pes del sector científic i tècnic	RELLEU GENERACIONAL	TURISME I RESIDENTS	Turisme dels residents a l'estranger		
SECTOR IMMOBILIARI			Pes del sector immobiliari	Turisme de residents a allotjament de no mercat	
			Activitat immobiliària	Satisfacció dels residents amb el turisme	
Activitat feta per estrangers	IGUALTAT DE GÈNERE	Dones titulars d'explotacions	Opinió sobre el nombre de turistes a Mallorca		
ECONOMIA SOCIAL		Pes de l'ESS			
	Contractació pública				
CAPACITAT INVERSORA DE LA SOCIETAT	Treballadors/es en ESS				
	Renda per càpita				
	Deute per càpita				
	Recaptació d'imposts				

Transició no iniciada
 Transició iniciada
 Estancament
 Retrocés
 Sense dades

FONTS CONSULTADES

INSTITUCIONS PÚBLIQUES D'ÀMBIT ESTATAL

- Instituto Nacional de Estadística

INSTITUCIONS PÚBLIQUES D'ÀMBIT AUTONÒMIC

- AETIB Anuaris de dades sobre turisme a les Illes Balears
- AETIB Anuaris de dades sobre Impost turisme sostenible Enquesta d'opinió als residents sobre el turisme 2022.
- Agència Tributària de les Illes Balears
- Autoritat Portuària de les Balears
- CES. Memòria anual del CES
- Observatori del Turisme del Consell de Mallorca. Informe de conjuntura de la situació del turisme
- Observatori del treball. Caib.

ENTITATS DE LA SOCIETAT CIVIL

- Cercle d'Economia. Index econòmic del cercle d'economia
- Fundació Impulsa.



F Ò R U M
DE LA SOCIETAT CIVIL

www.forumsocietatcivil.org
info@forumsocietatcivil.org